

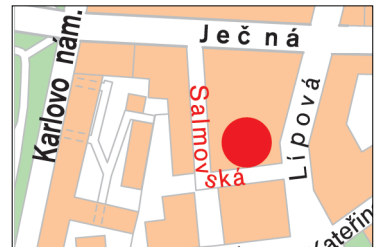

CARL FERDINAND CORI

Americký biochemik, původem pražský Němec, manžel americké biochemičky Gherty Teresy Cori, původem pražské Němky; oba manželé jsou nositeli Nobelovy ceny z roku 1947.

Narodil se 5. prosince 1896 v Praze. Oba budoucí manželé vystudovali v Praze na německé univerzitě a od roku 1922 žili v USA. Zabývali se metabolismem sacharidů (zejména glykogenu) a chemií enzymů v živočišných organismech. Dále studovali mj. léčebný účinek inzulínu, adrenalinu a glukózy na nádory. V roce 1936 spolu objevili a izolovali biochemický významný glukóza-1-fosfát (tzv. *Coriho ester*). Nobelovu cenu (spolu s B. A. Houssayem) obdrželi za objev významu a chemismu hormonu předního laloku hypofýzy v látkové přeměně cukrů.

Carl Ferdinand Cori byl od roku 1931 profesorem na *Saint Louis University v Mississippi*. Zemřel 20. října 1986 v Cambridge v Massachusetts (USA).

JOSEF ČAPEK

Český malíř, grafik, jevištní výtvarník, prozaik, dramatik, básník, novinář; starší bratr spisovatele Karla Čapka (1890-1938).

Narodil se 23. března 1887 v Hronově v rodině lékaře (MUDr. Antonín Čapek). Po absolvování tkalcovské školy (1901 až 1903) pracoval v textilce. V letech 1904-1910 studoval na pražské *Uměleckoprůmyslové škole*, 1910-1911 pobýval v Paříži a krátce i ve Španělsku (do Paříže nakrátko zavítal i v r. 1912). 1911-1912 byl členem *Skupiny výtvarných umělců* a redaktorem *Uměleckého měsíčníku*, 1912-1914 členem spolku *Mánes* a redaktorem *Volných směrů*. Se svým bratrem Karlem Čapkem a básníkem S. K. Neumannem se podílel na vydání *Almanachu na rok 1914*. S Neumannem spolupracoval i při vzniku časopisu *Červen* (od r. 1918).

Od r. 1918 byl členem skupiny *Tvrdošíjní* (spolu s V. Hofmanem, R. Kremlíčkovou, V. Špálou a J. Zrzavým). Do konce r. 1920 působil (s bratrem Karlem) v redakci *Národních listů* a od r. 1921 přešli oba bratři do *Lidových novin*, v nichž Josef Čapek pracoval až do svého zatčení v září 1939.

Zároveň byl i jevištním výtvarníkem (1921-1932). Působil v pražském *Národním divadle*, *Stavovském divadle*, ve *Vinohradském divadle* a v tehdejších *Národním divadle* v Brně.

Byl i významným knižním grafikem a ilustrátorem. R. 1921 se oženil s J. Pospíšilovou a r. 1923 se manželům narodila dcera Alena. Jako malíř je považován za jednoho ze zakladatelů moderního českého (postimpresionistického) výtvarného umění. Ve své tvorbě byl ovlivněn kubismem, fauvismem a expresionismem. Jeho malířské dílo obsahuje motivy sociální (*Hadráři*, 1923; *Zlé svědomí*, 1926), krajinné (*Ráno*, 1928; *Zasněžená ves*, 1928), dětské (*Děti s fialkami*, 1930; *Děti na písku*, 1931), přičemž během let nabývá obsahové závažnosti, jako např. v obrazech *Mrak* (1933), *Těžko* (1937), v sérii *Černá*,

Červená, Hnědá, Modrá, Zelená (1933-1937), a zejména v protiválečných cyklech *Oheň* a *Touha* (1938-1939). Významným protifašistickým dílem byl i cyklus karikatur *Diktátorské boty* (1937).

Jako slovesný umělec je Josef Čapek autorem povídkových souborů (*Lelio*, 1917; *Pro delfína*, 1923; s bratrem Karlem Čapkem *Zářivé hlubiny*, 1916; *Krakonošova zahrada*, 1918). S Karlem napsali dramata *Lásky hra osudná* (knižně 1916), *Ze života hmyzu* (1921), *Adam Stvořitel* (1927). Sám je autorem dramatu *Země mnoha jmen* (1923), také však próz pro děti (*Povídání o pejskovi a kočičce*, 1929; *O tlustém pradědečkovi a loupežnících*, 1932), baladické novely o vině a trestu *Stín kapradiny* (1930), esejů o umění (*Nejskromnější umění*, 1920; *Umění přírodních národů*, 1938) či o životě (*Kulhavý poutník*, 1936), fejetonů (knižně *Málo o mnohém*, 1923; *Umělý člověk*, 1924; *Ledacos*, 1928), jakož i posmrtně vydaných *Básní z koncentračního tábora* (1946) a knihy aforismů *Psáno do mraků* (1947). Poslední léta svého života prožil J. Čapek v koncentračních táborech (Dachau, Buchenwald, Sachsenhausen, Bergen-Belsen).

V koncentračním táboře Bergen-Belsen někdy v polovině dubna 1945 zemřel na skvrnitý tyfus. Jeho symbolický hrob je v Praze na Vyšehradském hřbitově.

KAREL ČAPEK

Jeden z mála světově známých českých spisovatelů, jeden z nejvýznamnějších českých novinářů 1. poloviny 20. století. Prozaik, dramatik, literární, výtvarný a divadelní kritik, filozof, překladatel.

Narodil se 9. ledna 1890 v Malých Svatoňovicích (starší sestra Helena Koželuhová, po ovdovění provdána za českého básníka Josefa Palivce; starší bratr Josef Čapek, významný český malíř, novinář, spisovatel). Po studiích na pražské filozofické fakultě se stal doktorem filozofie (1915). 1917-1921 byl redaktorem *Národních listů*, od r. 1921 pak (až do své smrti) redaktorem *Lidových novin*. 1921-1923 byl i dramaturgem a režisérem *Vinohradského divadla*.

Své první literární pokusy (povídky napsané s bratrem J. Čapkem) publikoval časopisecky již od raného mládí, řada jich pak vyšla i knižně (*Zářivé hlubiny a jiné prózy*, 1916; *Krakonošova zahrada*, 1918). S bratrem napsal i novoklasicistní komedii dell'arte *Lásky hra osudná* (1908-1910) a alegorická dramata *Ze života hmyzu* (1921) a *Adam Stvořitel* (1927). Brzy po vydání své samostatné knižní prvotiny (povídka *Boží muka*, 1917) na sebe upozornil úspěšným dramatem *Loupežník* (1920), svými překlady francouzské poezie (např. Francouzská poezie nové doby, 1920) a posléze mezinárodně úspěšným alegorickým dramatem *RUR* (1920).

Se všemi nejdůležitějšími oblastmi Čapkova zájmu se setkáváme již na samém počátku 20. let. Tehdy však výrazně převládá jeho obava ze zničení života na Zemi vinou zneužití významného technického vynálezu nebo jiného převratného objevu (dramata *RUR* a *Věc Makropulos*, 1923; romány *Továrna na absolutno*, 1922; *Krakatit*, 1924). Na přelomu let dvacátých a třicátých převládá v jeho díle zájem věnovaný otázkám noetickým. Podle K. Čapka má každý svou pravdu. Objektivní poznání je nemožné. Lze se mu však přiblížit poznáním co největšího počtu pravd subjektivních. Je nutno věnovat

pozornost jednotlivcům, jejich osudům, snažit se pochopit jejich způsob uvažování, jejich práva, a to i tak, jak je cítí oni sami. Druhé lidi by se měl člověk vždy snažit pochopit, sám však by měl být skromný a co nejpokornější. Vždy toho totiž ví příliš málo na to, aby mohl být vůči druhému příliš sebevědomý (*Povídky z jedné kapsy*, 1929; *Povídky z druhé kapsy*, 1929; *romány Hordubal*, 1933; *Povětroň*, 1934; *Obyčejný život*, 1934).

Již v autorových prvotinách se projevuje odpor k snahám o zotročení a odlidštění jedince v zájmu kohosi "vyššího" či "lepšího", v zájmu jakési "vyšší" myšlenky (např. povídka *Systém*). Tento Čapkův odpor však nejvíce vynikl v 2. pol. 30. let v jeho slavných protifašistických dílech – v románu *Válka s mloky* (1936) a v dramatech *Bílá nemoc* (1937) a *Matka*, 1938). I román *První parta* (1938) je jakousi výzvou k sjednocení v době nebezpečí. Nedokončený zůstal román *Život a dílo skladatele Foltýna* (1939). Proslul i knihami cestopisných fejetonů (*Anglické listy*, 1924; *Italské listy*, 1925; *Výlet do Španělska*, 1930; *Obrázky z Holandska*, 1932; *Cesta na sever*, 1936), svými *Apokryfy* (1932), sloupky (mj. *Kritika slov*, 1922), *Hovory s T. G. M.* (1928, 1931, 1935), souborem fejetonů *Zahradníkův rok* (1929), svými pohádkami, jakož i slavným vyznáním *Proč nejsem komunistou*.

Karel Čapek zemřel v Praze 25. prosince 1938.

JOSEF A KAREL ČAPKOVÉ

Narodili se v rodině maloměstského lékaře MUDr. Antonína Čapka. Měli starší sestru Helenu, která o nich po letech vydala vzpomínkovou knihu *Moji milí bratři* (1962). Josef Čapek se narodil v roce 1887 v Hronově, Karel Čapek v roce 1890 v Malých Svatoňovicích.

Josef Čapek byl malířem, grafikem, jevištním výtvarníkem, prozaikem, dramatikem, básníkem, novinářem. Karel Čapek byl prozaikem, dramatikem, literárním, výtvarným a divadelním kritikem, filozofem a překladatelem, je jedním z mála světově známých českých spisovatelů.

Josef Čapek je jako malíř považován za jednoho ze zakladatelů moderního českého (postimpresionistického) výtvarného umění. Jeho malířské dílo obsahuje motivy sociální (*Hadráři*, 1923; *Zlé svědomí*, 1926), krajinné (*Ráno*, 1928; *Zasněžená ves*, 1928), dětské (*Děti s fialkami*, 1930; *Děti na písku*, 1931), přičemž během let, zvláště pak v protiválečných cyklech *Oheň* a *Touha* (1938-1939), nabývá obsahové závažnosti. Významným protifašistickým dílem byl i cyklus karikatur *Diktátorské boty* (1937). Jako slovesný umělec je Josef Čapek autorem povídkových souborů (*Lelio*, 1917; *Pro delfína*, 1923; s bratrem Karlem *Zářivé hlubiny*, 1916; *Krakonošova zahrada*, 1918). S Karlem Čapkem napsali i dramata *Lásky hra osudná* (knižně 1916), *Ze života hmyzu* (1921), *Adam Stvořitel* (1927). Sám je autorem dramatu *Země mnoha jmen* (1923), také však próz pro děti (*Povídání o pejskovi a kočičce*, 1929; *O tlustém pradědečkovi a loupežnicích*, 1932), baladické novely o vině a trestu *Stín kapradiny* (1930), esejů o umění (Nejskromnější umění, 1920; Umění přírodních národů, 1938) či o životě (Kulhavý poutník, 1936), jakož i. posmrtně vydaných *Básní z koncentračního tábora* (1946) aj.

Karel Čapek na sebe upozornil brzy po vydání své samostatné knižní prvotiny (povídek *Boží muka*, 1917) úspěšným dramatem *Loupežník* (1920), svými překlady francouzské poezie (*Francouzská poezie nové doby*, 1920) a posléze mezinárodně úspěšným alegorickým dramatem *RUR* (1920). Krátce nato se proslavil dramatem *Věc Makropulos* (1923) a romány *Továrna na absolutno* (1922) a *Krakatit* (1924). Na přelomu let dvacátých a třicátých se dostávají v jeho díle do popředí otázky noetické

(*Povídky z jedné kapsy*, 1929; *Povídky z druhé kapsy*, 1929; romány *Hordubal*, 1933; *Povětroň*, 1934; *Obyčejný život*, 1934). Následovala slavná protifašistická díla (román *Válka s mlky*, 1936; dramata *Bílá nemoc*, 1937; *Matka*, 1938), k nimž částečně patří i román *První parta* (1938), jenž je jakousi výzvou ke sjednocení v době nebezpečí. Nedokončený zůstal román *Život a dílo skladatele Foltýna* (1939).

Proslul i knihami cestopisných fejetonů (*Anglické listy*, 1924; *Italské listy*, 1925 aj.) svými *Apokryfy* (1932), sloupky (mj. *Kritika slov*, 1922), *Hovory s T. G. M.* (1928, 1931, 1935), souborem fejetonů *Zahradníkův rok* (1929), pohádkami, jakož i slavným vyznáním *Proč nejsem komunistou*.

Karel Čapek zemřel v Praze 25. prosince 1938, Josef Čapek někdy v polovině dubna 1945 v koncentračním táboře Bergen-Belsen. Hroby obou (Josefův však symbolický) jsou na Vyšehradském hřbitově.

27 ČEŠSKÝCH PÁNŮ

Tři příslušníci panského stavu, sedm rytířů a sedmnáct měšťanů, kteří byli po porážce českého stavovského protihabsburského povstání (v dvouhodinové bitvě na Bílé hoře 8. 11. 1620) na pražském Staroměstském náměstí 21. června 1621 bestiálním způsobem (jak ostatně v té době stále ještě bylo - a v řadě zemí dosud je - běžným zvykem) veřejně popraveni.

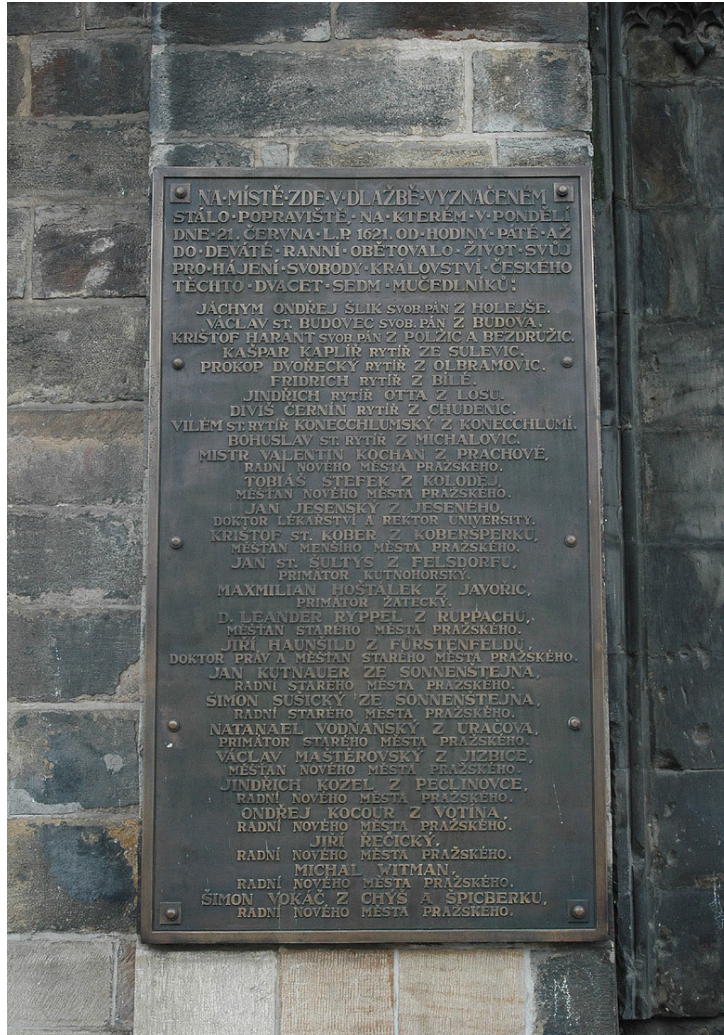
Z panského stavu to byli Jáchym Ondřej Šlik, Václav Budovec z Budova a Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic. Z rytířského stavu šlo o pana Kašpara Kaplíře ze Sulevic, Prokopa Dvořeckého z Olbramovic, Bedřicha z Bílé, Jindřicha Otu z Loosu, Bohuslava z Michalovic, Diviše Černína z Chudenic a Viléma Konecchlumského z Konecchlumí. Z měšťanského stavu to byli Valentin Kochan z Prachové, Tobiáš Štefek z Koloděj, Kryštof Kober z Koberštejna, Jan Šultys z Felsdorfu, Maxmilián Hošťálek z Javořice, Jan Jessenius z Jesenova, Václav Maštěřovský z Jizbice, Jindřich Kozel z Peclinovce, Ondřej Kocour z Votína, Jiří Řečický, Michal Witmann, Šimon Vokáč z Chyš, Leander Ruppel z Ruppachu, Jiří Hauenšild z Fürstenfeldu, Jan Kutnauer ze Sonenštejna, Šimon Sušický ze Sonenštejna, Natanael Vodňanský z Uračova.

Příkaz střežit přední osobnosti poraženého povstání a nedopustit jejich útěk dostal Karel z Lichtenštejna, nově jmenovaný místodržící v Čechách a později i předseda mimořádného soudního tribunálu, již v prosinci 1620. Všichni členové třicetičlenného direktoria, kteří do té doby neuprchli do zahraničí, a s nimi dalších 32 osob byli zatčeni 20. února 1621. V polovině března zahájil tribunál výslechy obviněných a začal sestavovat žalobu, přičemž složení soudu ani způsob soudního projednávání neumožňovaly nestranné posouzení viny. Otázky viny a trestu poražených byly řešeny na politickou objednávku. Úkolem pro tribunál bylo vůdce povstání fyzicky a ekonomicky zlikvidovat.

První rozsudky byly vyneseny již 5. dubna 1621. K smrti, ztrátě cti a majetku byli odsouzeni všichni, komu se podařilo uprchnout. Krátce nato byl zkonfiskován majetek účastníků povstání, kteří v průběhu doby od r. 1618 zemřeli. Po skončení vyšetřování zatčených předložil tribunál císaři Ferdinandu II. (1620-1637) další 43 návrhy na trest smrti. Ferdinand se celou noc zbožně modlil a ráno podepsal rozsudků smrti dvacet sedm.

Do poprav byli odsouzení vězněni na Pražském hradě a na Staroměstskou radnici byli převezeni teprve v její předvečer. K popravě 27 odsouzených došlo, jak již bylo uvedeno, 21. června 1621 na pražském Staroměstském náměstí. Byla provedena ve čtyřech hodinách a provedl ji kat Jan Mydlář.

Ve svém mimořádně náročném díle pokračoval i den nato, kdy byli ostatní odsouzenci mrskáni a přibíjeni za jazyk k šibenici, zatímco císař Ferdinand se v Maria-Zell modlil k Panně Marii, aby se nad její nevěrou smilovala a byla milostiva jejich duším.

Hlavy dvanácti popravených byly vystaveny na Staroměstské mostecké věži, odkud byly sňaty teprve v roce 1631, při vpádu Sasů do Čech. (Byly tehdy uloženy v Týnském chrámu, odkud však záhadně zmizely, a dodnes nebyly nalezeny.)

Staroměstská exekuce 27 českých pánů byla nepochybně jednak zastrášovacím aktem, a jednak projevem ubohé přízemní pomstychtivosti vítězů.

MARCIA DAVENPORTOVÁ

Americká spisovatelka a novinářka.

Narodila se 9. června 1903 v New Yorku jako dcera známé zpěvačky Almy Gluckové. Příjmení Davenportová získala ve druhém manželství (po prvním manželovi Clarková).

Její romány jsou většinou zaměřeny na osudy slavných osobností (první z nich z r. 1932 byl např. věnován životu Mozartovu, další romány např. *O Leně Geyerové*, 1936; *Strážný bratra svého*, 1954; *Trvalá představa*, 1960).

Jejím nejznámějším románem je *Údolí rozhodnutí* (1942, česky 1947), generační příběh rodiny pittsburských průmyslníků Scottových, majitelů hutí. Významnou a sympatickou roli v něm hrají i čeští a slovenští přistěhovalci (a jejich příbuzní u nás), s nimiž se hrdinka románu, prostá irská dívka Marie, i rodina Scottova, zejména v osobě Claire, hlavní představitelky třetí generace této rodiny, velmi sblíží.

Román *Východní strana, západní strana* (1947) je obrazem života v New Yorku.

Do Československa, zejména do Prahy, zajížděla již od konce 20. let. Chtěla se totiž při psaní svého románu o Mozartovi blíže seznámit s prostředím, kde tento skladatel slavil své velké úspěchy. Československo si oblíbila a ve 30. letech zde pak pobývala ještě několikrát. Znalá se s Janem Masarykem. V letech 1945-1948 v Československu dokonce trvale žila. Zemi opustila po komunistickém převratu.

Marcia Davenportová zemřela 16. ledna 1996 v kalifornském Monterey (USA).

V TOMTO DOMĚ ŽILA V LETECH
1947 - 1948

AMERICKÁ SPISOVATELKA

MARCIA DAVENPORT

AN AMERICAN WOMAN WRITER
LIVED IN THIS HOUSE IN THE YEARS
1947 - 1948

DELNICKÉ LISTY

Původně pražský český dělnický časopis.

Vycházely od 5. ledna 1872 pod redakcí Josefa Baráka jako čtrnáctideník. Od 5. ledna 1874 se staly časopisem sociálně demokratické strany. Postupně však přecházely na mladočeské pozice a 19. února 1876 zanikly.

Avšak 12. října 1877 ale byly *Dělnické listy* za redakce Boleslava Pecky-Strahovského a dalších obnoveny a vycházely střídavě s *Budoucností*. Od roku 1880 se staly časopisem sociálně demokratické strany oficiálně.

Brzy však nato, v době silící perzekuce dělnického hnutí, byly přeloženy do Vídně (19. ledna 1881). Jedním z redaktorů Dělnických listů v jejich vídeňském období ještě před vznikem *Československé republiky (1918-1919)* byl tehdy začínající levicový novinář a později známý český spisovatel *Ivan Olbracht*.

V roce 1926 byly přejmenovány. Jejich název byl změněn na *Vídeňské dělnické listy*. Zanikly r. 1934.

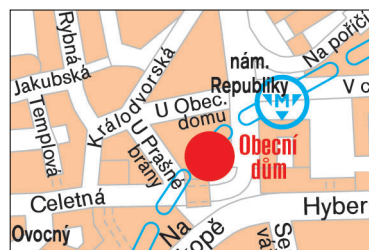
DEN VZNIKU ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

28. říjen 1918, státní svátek *Československé republiky*. Po jejím zániku státní svátek *České republiky*.

Postoj české společnosti k rakousko-uherskému státu nebyl od roku 1867 dlouhá léta jednoznačně pozitivní a během desetiletí procházel silnými výkyvy. V průběhu první světové války (1914-1918) pak se zásadně proměnil v postoj jednoznačně negativní, neboť perspektiva vnucené války a válečného práva byla tím jediným, co mohla rakouská vláda Čechům dlouhodobě nabídnout, přičemž chování rakouských úřadů vůči Čechům se navíc velmi často projevovalo jako vyloženě nepřátelské.

S pokusem usilovat o definitivní rozchod Čechů s Rakouskem a o vytvoření samostatného československého státu přišel podle všeho jako první Tomáš Garrigue Masaryk, který po svém odchodu do emigrace již v prosinci 1914 zahájil svůj zdánlivěbeznadějný *zahraniční odboj jednoho muže*. Podporovali ho zpočátku jen britští a američtí intelektuálové, někteří publicisté a české krajanské spolky z USA, později i z Ruska. Z domova ho r. 1915 přijel podpořit jeho příznivec a pozdější nejnějnější spolupracovník Edvard Beneš, v Paříži se seznámil se slovenským fyzikem a astronomem Milanem Rostislavem Štefánikem, který Masarykovi zprostředkoval kontakty s francouzskými politiky. Tito tři muži vytvořili v průběhu války jako hlavní orgán protirakouského odboje *Československou radu*, která během času nacházela stále větší porozumění i u dohodových politiků. Ti se postupně rozloučili s nadějí, že se Rakousko-Uhersko z vlivu Německa přece jen vymaní a uzavře s dohodovými mocnostmi separátní mír, a stále více se smiřovali s myšlenkou rozbití Rakouska. *Československá národní rada* podporovala i vznik československé zahraniční armády, utvářející se z legií bývalých českých zajatců, které se uplatnily zejména na ruské frontě (např. bitva u Zborova).

Také česká domácí politika postupně opustila zpočátku silnou tendenci vidět budoucnost národa i nadále spjatou s monarchií a pod vlivem tzv. *Manifestu českých spisovatelů* z května 1917 se začala chovat odvážněji. *Český svaz*, sdružující české poslance ve vídeňském parlamentu, vydal 30. května 1917 prohlášení požadující, aby se monarchie proměnila ve spolkový stát svobodných a rovnoprávných národů. Nepřímo se vyslovil i pro budoucí spojení Čechů a Slováků v jednom státě. Rozdíly mezi jednotlivými českými stranami, jakož i mezi jednotlivými českými politiky se utužovaly, sílil pocit národní pospolitosti. Vážnost rakouských úřadů u české veřejnosti den ode dne klesala.

Úkolu převzít moc se ujala druhá národní organizace - *Národní výbor*. Významné bylo, že si *Národní výbor* uvědomoval zásadní úlohu zásobování a že jej uznaly a podporovaly i české socialistické strany. Ty sice v rámci své *Socialistické rady* vyhlásily 14. října generální stávku a vyzvaly k vyhlášení republiky, avšak jejich akce byla předčasná, a tedy neúspěšná. Teprve když 27. října 1848 oznámil rakouský ministr zahraničí Julius Andrássy Spojeným státům, že rakouská vláda slíbila uznat práva Čechoslováků a Jihoslovanů, vyhlásilo předsednictvo *Národního výboru* - tzv. *muži 28. října* (Antonín Švehla, Alois Rašín, Jiří Stříbrný, František Soukup a zástupce Slováků Vavro Šrobár), 28. října 1848 samostatnost. Vznikla *Republika československá*. Převzetí moci jménem nové republiky bylo organizováno z pražského Obecního domu.

ERNEST DENIS

Francouzský historik, bohemista, slavista.

Narodil se 3. ledna 1849 v Nimes. Studoval v Paříži na *École normale supérieure*. Po absolutoriu vyučoval od r. 1871 jeden rok dějepis v Bastii na Korsice a v letech 1872-1875 studoval v Praze češtinu a slovanské jazyky, jakož i českou historii. Seznámil se s mnoha významnými osobnostmi tehdejší Prahy, jako například s váženými historiky Františkem Palackým a Wácslavem Wladivojem Tomkem, s mladým historikem a znalcem slovanských jazyků Konstantinem Jirečkem, jakož i s tehdy mladým básníkem Jaroslavem Vrchlickým.

Roku 1875 se vrátil do Francie a až do roku 1878 vyučoval postupně v několika městech na francouzských lyceích. Poté působil jako docent dějepisu na univerzitě v Bordeaux, odkud po dvou letech odešel jako mimořádný profesor cizích literatur na univerzitu do Grenoblu, avšak po dalších pěti letech se do Bordeaux vrátil, tentokrát jako univerzitní profesor dějepisu. Od té doby se historii věnoval již trvale. Roku 1895 přešel na univerzitu pařížskou, kde působil nejdříve jako mimořádný a od roku 1905 jako řádný profesor nejnovějších dějin.

Českými, jakož i německými a následně i ruskými a jihoslovanskými dějinami se Ernest Denis nepřestal v podstatě zabývat od svého odjezdu ze střední Evropy, tedy z Čech. Na podnět Františka Palackého se nejdříve věnoval husitství (*Huss et la guerre des Hussites*, 1878), jednotě bratrské a době Jiřího z Poděbrad, posléze navázal (chronologicky i dějinně - filozoficky) na Palackého Dějiny a podal syntetický obraz českých dějin 16.-19. století v klasických dílech *Fin de l'indépendance Bohême* (1890; česky *Konec samostatnosti české*, 1893) a *La Bohême depuis la Montagne Blanche* (1901-1903; česky *Čechy po Bílé hoře*, 1905-1906). Tato díla vynikala originalitou literárního ztvárnění, hodnocením událostí i činů osob, jež v oněch událostech figurovaly, a tedy i vystižením dobové atmosféry.

Mimo tato jeho díla je významný trojdílný spis *L'Allemagne* (1896, 1898, 1906), zachycující dějiny Německa od rozpadu římskoněmecké říše po vznik německého císařství (1870); zabýval se i novodobými dějinami Ruska a jihoslovanskou, rumunskou i uherskou historií. Proti pozitivistickému vyzdvihování historického detailu dával přednost vystižení atmosféry doby, jakož i živého vztahu mezi minulostí a přítomností. Jeho jméno nese *Francouzský ústav Ernesta Denise* v Praze.

Ernest Denis zemřel 5. ledna 1921 v Paříži.

ERNEST DENIS

* NÎMES 3.1.1849

† PARIS 5.1.1921

FRANCOUZSKÝ SLAVISTA
A HISTORIK

1872 - 1874 ŽIL V PRAZE

SLAVISTE ET HISTORIEN

FRANCAIS IL VÉCUT

Á PRAGUE

EN 1872 - 1874

EMA DESTINOVÁ

Česká operní pěvkyně.

Rodným jménem Emilie Pavlína Kittlová, narodila se 26. února 1878 v Praze v rodině podnikatele a mecenáše Emanuela Kittla. Matka, rozená Šrůtová, působila před sňatkem jako operní pěvkyně.

Ema Destinová se věnovala zpěvu již v době svého studia na *Vyšší dívčí škole* v Praze. Zpěv studovala u manželů Loewových. Své umělecké jméno převzala po své učitelce Marii Loewe-Destinové. Byla rovněž žákyní dramatické školy *Národního divadla* a Otylie Sklenářové-Malé. Neúspěšně se pokusila o angažmá v *Národním divadle*, pak byla krátce členkou drážďanské opery, avšak z politických důvodů byla vbrzku propuštěna, aniž vůbec vystoupila (1897).

Debutovala nakonec (1898) v Berlíně, kde byla členkou Královské dvorní opery až do r. 1909. Berlínské působení jí zajistilo světovou slávu. Hostovala po celé Evropě (v Bayreuthu, Paříži, pražském *Národním divadle* a především v Londýně, kde v 11 sezonách od r. 1904 absolvovala 150 představení). V letech 1908-1916 slavila úspěchy i na scéně Metropolitní opery v New Yorku, zpívala i v Chicagu, Baltimore, Bostonu, Washingtonu a San Franciscu. Po návratu z Ameriky (bylo to ještě za . světové války) byla pro vlastenecké vystupování internována na svém zámku ve Stráži nad Nežárkou.

Po válce se jí však někdejší kontakty již nepodařilo obnovit. Přestože působila ještě jednu sezonu v USA a občas vystupovala v pražském *Národním divadle*, začala se pomalu uchylovat do ústraní. Její dlouhá léta obdivovaný vyrovnaný, temněji zbarvený dramatický soprán kovového zvuku počal slábnout, stále více se hlásila choroba. R. 1923 se provdala za důstojníka letectva J. Halsbacha.

Od mládí se pokoušela literárně tvořit. Je autorkou knižně vydaných německých básní, česky psaného románu a několika dramát. V rukopise zůstal autobiografický román *Dr. Casanova* a některé hry.

S nevelkým úspěchem se pokusila o písňovou tvorbu. Do češtiny překládala písňové a operní texty. Do němčiny přeložila Zeyerova *Radúze a Mahulenu* a libreto *Psohlavců* K. Kovařovic. V sezoně 1926-1927 uspořádala s J. Jindřichem koncertní turné. Na sklonku života učila v Praze, nikoliv však na konzervatoři, kam k pedagogickému působení nebyla přizvána, což těžce nesla.

Zemřela 28. ledna 1930 v Českých Budějovicích. Pochována byla v Praze na vyšehradském Slavíně.

ZDE SE NARODILA
EMA DESTINNOVÁ
ČESKÁ PĚVKYNĚ
SVĚTOVÉHO JMÉNA
26-II-1878

EMA DESTINOVÁ

Česká operní pěvkyně.

Rodným jménem Emilie Pavlína Kittlová, narodila se 26. února 1878 v Praze v rodině podnikatele a mecenáše Emanuela Kittla. Matka, rozená Šrůtová, působila před sňatkem jako operní pěvkyně.

Ema Destinnová se věnovala zpěvu již v době svého studia na *Vyšší dívčí škole* v Praze. Zpěv studovala u manželů Loewových. Své umělecké jméno převzala po své učitelce Marii Loewe-Destinnové. Byla rovněž žákyní dramatické školy *Národního divadla* a Otylie Sklenářové-Malé. Neúspěšně se pokusila o angažmá v *Národním divadle*, pak byla krátce členkou drážďanské opery, avšak z politických důvodů byla vbrzku propuštěna, aniž vůbec vystoupila (1897).

Debutovala nakonec (1898) v Berlíně, kde byla členkou Královské dvorní opery až do r. 1909. Berlínské působení jí zajistilo světovou slávu. Hostovala po celé Evropě (v Bayreuthu, Paříži, pražském *Národním divadle* a především v Londýně, kde v 11 sezonách od r. 1904 absolvovala 150 představení). V letech 1908-1916 slavila úspěchy i na scéně Metropolitní opery v New Yorku, zpívala i v Chicagu, Baltimore, Bostonu, Washingtonu a San Franciscu. Po návratu z Ameriky (bylo to ještě za . světové války) byla pro vlastenecké vystupování internována na svém zámku ve Stráži nad Nežárkou.

Po válce se jí však někdejší kontakty již nepodařilo obnovit. Přestože působila ještě jednu sezonu v USA a občas vystupovala v pražském *Národním divadle*, začala se pomalu uchylvat do ústraní. Její dlouhá léta

obdivovaný vyrovnaný, temněji zbarvený dramatický soprán kovového zvuku počal slábnout, stále více se hlásila choroba. R. 1923 se provdala za důstojníka letectva J. Halsbacha.

Od mládí se pokoušela literárně tvořit. Je autorkou knižně vydaných německých básní, česky psaného románu a několika dramat. V rukopise zůstal autobiografický román *Dr. Casanova* a některé hry. S nevelkým úspěchem se pokusila o písňovou tvorbu. Do češtiny překládala písňové a operní texty. Do němčiny přeložila Zeyerova *Radúze a Mahulenu* a libreto *Psohlavců* K. Kovařovice. V sezoně 1926-1927 uspořádala s J. Jindřichem koncertní turné. Na sklonku života učila v Praze, nikoliv však na konzervatoři, kam k pedagogickému působení nebyla přizvána, což těžce nesla.

Zemřela 28. ledna 1930 v Českých Budějovicích. Pochována byla v Praze na vyšehradském Slavíně.

RUDOLF DEYL STARŠÍ

Český herec. Rovněž autor pamětí, dramatik a autor románu.

Narodil se 6. dubna 1876 v Praze. Studoval na reálce a na *Československé obchodní akademii*, kde r. 1894 maturoval. Po krátkém působení v kanceláři rukavičkářské dílny svého otce se v r. 1895 stal hercem. Hrál u divadelních společností O. Červíčka (1895), V. Suka (1896) a P. Švandy ml. (1897). R. 1897 začal studovat na *Ottově dramatické škole* ve Vídni. V letech 1898-1902 působil v angažmá v zemském divadle v Lublani a poté u ředitele Budila v divadle plzeňském.

R. 1905 se stal hercem *Národního divadla*, kde setrval až do svého odchodu do důchodu r. 1942 a kde ještě i nějakou dobu poté vystupoval pohostinsky.

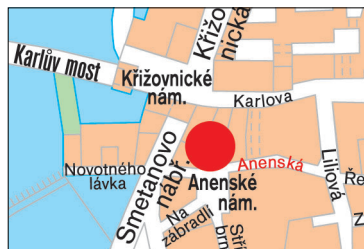
V letech 1922-1934 byl předsedou *Ústřední jednoty českého herectva*, 1928-1935 vyučoval na pražské konzervatoři. Od r. 1942 ho diváci měli příležitost jak v divadle, tak ve filmu vidat jen zřídka. Jeho herecký projev byl ovlivněn zejména V. Budilem a J. Kvapilem. Při vytváření postav se soustřeďoval hlavně na mluvní projev (Rostandův *Cyrano z Bergeraku*, shakespearovské postavy), uplatnil se i v konverzačních hrách O. Wilda, H. Ibsena, G. B. Shawa, K. Čapka. Hrál v němém i zvukovém filmu.

Své memoárové knihy začal vydávat od konce 30. let, přičemž své vzpomínky orientoval na jednotlivé známé herecké a režisérské osobnosti přelomu 19. a 20. století (*Jak jsem je znal*, 1937; *Sláva-tráva*, 1938; *Humor plátěného světa*, 1942; *Opona spadla*, 1946; *Divadelní všehočuch*, 1948).

Velké vzpomínkové monografie věnoval V. Budilovi (*Milován a nenáviděn*, 1941), E. Vojanovi (*Vojan zblízka*, 1953), K. Hašlerovi (*Písničkář Karel Hašler*, 1968) a J. Kvapilovi (*O čem vím já*, 1971 - název je parafrází názvu vzpomínek Kvapilových *O čem vím*, 1932). Posmrtně vyšly *Kluk z Františku* (1973) a *Vavříny s trny* (1973).

Je i autorem divadelních her (*Hledali tatínka*, 1894; *Po bouři*, 1896; *Odříkaného chleba největší kus*, 1942; *Domečky z karet*, 1948) a románu z divadelního prostředí *Kruhy na vodě* (1940). Byl otcem českého herce Rudolfa Deyla mladšího (1912-1967), kterého přežil o pět let.

Zemřel v Praze 16. dubna 1972.

FRANTIŠEK DOUCHA

Český překladatel, básník, kulturní publicista, autor básní a próz pro děti a mládež.

Narodil se 31. srpna 1810 v Praze v rodině ševce. Po absolvování gymnázia (1827) a přípravné filozofie (1829) absolvoval teologická studia v pražském arcibiskupském semináři (1833). Po krátkém působení na pražském *Akademickém gymnáziu* byl vysvěcen na kněze a stal se kaplanem v Petrovicích na Sedlčansku, kde se začal věnovat zapisování lidových písní. R. 1838 se však kvůli onemocnění dýchacích cest a hlasivek vrátil do Prahy a o rok později byl penzionován. Ve svém veřejném literárním a jazykovém působení však i nadále pokračoval. Letní měsíce trávil na různých venkovských šlechtických sídlech jako zámecký kaplan. V Praze bydlel nejdříve u rodičů, později v minoritském klášteře u sv. Jakuba.

Jeho činnost byla rozsáhlá. Z mnoha jazyků (angličtiny, slovanských jazyků, francouzštiny, italštiny, španělštiny aj.) překládal do češtiny díla světové literatury, čímž si vysloužil mj. úctu lumírovců, kteří jej v tomto úsilí považovali za svého předchůdce (přeložil např. devět her od W. Shakespeara). Významným příslušníkem Jungmannovy generace pomáhal kompletovat jejich významná souborná díla (např. J. Jungmannovi jeho *Česko-německý slovník*, P. J. Šafaříkovi jeho *Slovanský národopis*, K. J. Erbenovi *Písně národní v Čechách* a Prostonárodní české písně a říkadla, podílel se na přípravě Riegrova *Slovníku naučného* apod.). Byl členem mnoha spolků (např. *Svatoboru*, *Umělecké besedy* aj.). Přispíval do řady časopisů (*Česká včela*, *Květy*, *Vlastimil* aj.), sledoval rozvoj české literatury a českého divadla. Svým *Knihopisným slovníkem československým* navázal na 2. vydání Jungmannovy *Historie literatury české*. Soustavně se věnoval literatuře pro děti a mládež (vydal v této oblasti 80 publikací). Svou dětskou poezii shrnul do sbírek *Záhonek malých*, *Květný sádek*, *Zelený luh*, *Klasné pole*, *Obžínky života* (1880-1884) a vydal i řadu pohádek, jakož i próz jiného druhu. Jeho původní básnická tvorba pro dospělé byla publikována víceméně časopisecky.

V září 1884 se jeho zdravotní stav značně zhoršil. Zemřel 3. listopadu 1884 v Praze v nemocnici kláštera milosrdných bratří. Pohřben byl na Vyšehradě.

JAN DRDA

Český prozaik, dramatik, novinář, publicista, autor filmových scénářů.

Narodil se 4. dubna 1915 v Příbrami. Po maturitě na příbramském gymnáziu (1934) studoval v Praze na filozofické fakultě srovnávací dějiny literatur, avšak studium nedokončil. Od r. 1937 byl redaktorem *Lidových novin*. Psal soudničky, sloupky, divadelní kritiky a fejetony. Po válce pracoval v deníku *Práce*, v letech 1948-1952 byl šéfredaktorem *Lidových novin*, koncem 60. let redigoval týdeník *Svět práce*.

Během let zastával různé veřejné a politické funkce (poslanec *Národního shromáždění*, v letech 1949-1956 předseda *Svazu československých spisovatelů*, člen *ÚV KSČ*). Podnikl několik cest do zahraničí. Reportáže z pobytu v Latinské Americe vydal pod názvem *Horká půda* (1955).

Podstatnou část svého prozaického díla vydal již za 2. světové války za německé okupace českých zemí. *Městečko na dlani* (1940), román o životě obyvatel městečka Rukapáň, inspirovaný rodnou Příbramí, román *Živá voda* (1941), o mladíkovi hledajícím živou vodu umělecké seberealizace a román *Putování Petra Sedmilháře* (1943).

Významným Drdovým prozaickým dílem je i těsně poválečná kniha 11 povídek, pojmenovaná podle nejdelší z nich *Němá barikáda* (1946), obsahující příběhy ze života v Čechách za německé okupace (např. *Vyšší princip*, *Včelař*) a za pražského Květnového povstání (např. *Nenávist*, *Němá barikáda*).

Schematismem 50. let silně poznamenána je sbírka povídek *Krásná Tortiza* (1952), jakož i divadelní hra *Romance o Oldřichu a Boženě* (1953), mezi Drdovými dramaty již čtvrtá v pořadí.

Zato třetí Drdova hra *Hrátky s čertem* (1946), pohádkový příběh o vítězném boji dobra se zlem, psaná ještě za okupace (po dramatické prvotině *Jakož i my odpouštíme*, 1941, a komedii *Magdalena*, 1941), zůstala stálíci repertoáru českých divadel až do současnosti stejně jako další Drdovo "čertovské" drama *Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert* (1960), napsané na motivy jedné z jeho *Českých pohádek* (1958).

Poslední Drdovo dramatické dílo *Jsou živi, zpívají* (1961) opět čerpá z událostí pražského povstání z r. 1945.

Pro svůj odmítavý postoj k sovětské okupaci Československa v roce 1968 byl Jan Drda ke konci svého života šikanován, což podle všeho přispělo k jeho předčasnému úmrtí. Zemřel 28. listopadu 1970.

ELIŠKA A VÁCLAV DAUŠKOVI

ANTONÍN DVOŘÁK

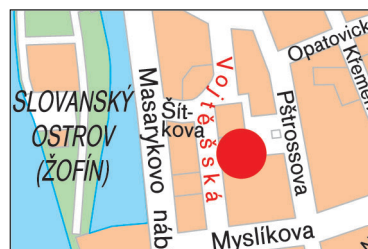
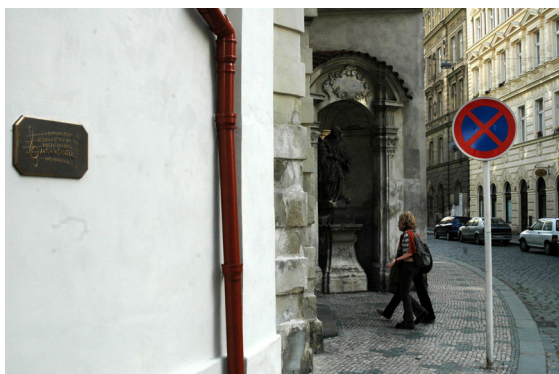
Český hudební skladatel a pedagog.

Narodil se 8. září 1841 v Nelahozevsi poblíž Kralup nad Vltavou jako syn hostinského a řezníka. K hudbě tíhl od dětství, ale vyučil se řezníkem, neboť měl převzít otcovu živnost. Jeho učitel hře na varhany a hudební teorie Antonín Liehmann se však za něho přimluvil a Antonín Dvořák mohl studovat na varhanní škole v Praze. Tehdy se spřátelil s Karlem Bendlem. V letech 1862-1871 hrál na violu v orchestru *Prozatímního divadla*, kde se jako s kapelníkem setkal s Bedřichem Smetanou. Jeho obdiv k člence činohry *Prozatímního divadla* Josefíně Čermákové (s jejíž sestrou Annou se pak roku 1873 oženil) ho inspiroval k prvním skladbám (první dvě symfonie a písně Cypřiše).

Místa v orchestru se po čase vzdal a přijal místo varhaníka u sv. Vojtěcha (1874-1877). Zdrojem jeho příjmů mu bylo soukromé vyučování, koncertování v pražských domácnostech (např. u pražského obchodníka J. Neffa) a státní stipendium (1875-1878). V té době vznikly některé jeho smyčcové kvartety (*a moll*, *E dur*, *d moll*), některá klavírní tria (*B dur*, *g moll*), symfonie F dur, klavírní koncert a zejména oratorium *Stabat mater*, jehož provedení v Londýně roku 1883 dalo podnět k pozdějším Dvořákovým stykům s Anglií, kde své skladby (např. i baladu *Svatební košile* a oratorium *Svatá Ludmila*) řídil postupně na devíti zájezdech.

Roku 1890 byl Antonín Dvořák jmenován členem *České akademie* a posléze i profesorem skladby na pražské konzervatoři. Roku 1891 mu byl udělen čestný doktorát na univerzitách v Cambridge a v Praze. V letech 1892-1895 byl ředitelem *Národní konzervatoře* v New Yorku, kde slavil i velké skladatelské úspěchy. Stesk po domově mu však v Americe nedal setrvat déle. Vyjadřují jej i Dvořákovy známé skladby, jež tehdy v Americe vznikly. Po svém návratu do Prahy se vrátili na konzervatoř.

Těžiště Dvořákova díla je podle všeho v jeho tvorbě symfonické, velmi významná je však i jeho tvorba instrumentální, vokální a operní. Do ciziny začaly jeho skladby pronikat již koncem 70. let 19. století. Vedle již zmíněných skladeb vokálních vyšly např. roku 1878 na doporučení Johanna Brahmsa v Berlíně *Moravské dvojzpěvy* a první řada *Slovanských tanců*. Symfonií složil devět (1. *c moll Zlonické zvony*; 2. *B dur*; 3. *Es dur*; 4. *d moll*; 5. *F dur*; 6. *D dur*; 7. *d moll*; 8. *G dur*, zvaná *Anglická*; 9. *e moll Z Nového světa*). Známé jsou i jeho symfonické básně (např. *Vodník*, *Polednice*, *Zlatý kolo-*

vrat, *Holoubek*) a rapsodie (např. *Tři slovanské rapsodie*), jakož i jiné orchestrální skladby. Proslavily ho i koncerty pro sólový nástroj s doprovodem orchestru (např. *houslový a moll*, *klavírní g moll* a zejména *violoncellový H moll*).

Rovněž z jeho rozsáhlé instrumentální tvorby se mnohé skladby staly velmi známými a oblíbenými (např. houslové sonáty s klavírem, klavírní tria, smyčcová tria, smyčcové kvartety, klavírní i smyčcové kvintety, z violoncellových skladeb s klavírem např. sonáta *f moll*, *Rondo*, *Klid*). Velmi důležité jsou i některé z jeho deseti oper (např. *Jakobín*, *Čert a Káča*, *Rusalka*).

Antonín Dvořák zemřel v Praze 1. května 1904.

ANTONÍN DVOŘÁK

Český hudební skladatel a pedagog.

Narodil se 8. září 1841 v Nelahozevsi poblíž Kralup nad Vltavou jako syn hostinského a řezníka. K hudbě tíhl od dětství, ale vyučil se řezníkem, neboť měl převzít otcovu živnost. Jeho učitel hře na varhany a hudební teorie Antonín Liehmann se však za něho přimluvil a Antonín Dvořák mohl studovat na varhanní škole v Praze. Tehdy se spřátelil s Karlem Bendlem. V letech 1862-1871 hrál na violu v orchestru *Prozatímního divadla*, kde se jako s kapelníkem setkal s Bedřichem Smetanou. Jeho obdiv k člence činohry *Prozatímního divadla* Josefině Čermákové (s jejíž sestrou Annou se pak roku 1873 oženil) ho inspiroval k prvním skladbám (první dvě symfonie a písně Cypřiše).

Místa v orchestru se po čase vzdal a přijal místo varhaníka u sv. Vojtěcha (1874-1877). Zdrojem jeho příjmů mu bylo soukromé vyučování, koncertování v pražských domácnostech (např. u pražského obchodníka J. Neffa) a státní stipendium (1875-1878). V té době vznikly některé jeho smyčcové kvartety (*a moll*, *E dur*, *d moll*), některá klavírní tria (*B dur*, *g moll*), symfonie *F dur*, klavírní koncert a zejména oratorium *Stabat mater*, jehož provedení v Londýně roku 1883 dalo podnět k pozdějším Dvořákovým stykům s Anglií, kde své skladby (např. i baladu *Svatební košile* a oratorium *Svatá Ludmila*) řídil postupně na devíti zájezdech.

Roku 1890 byl Antonín Dvořák jmenován členem *České akademie* a posléze i profesorem skladby na pražské konzervatoři. Roku 1891 mu byl udělen čestný doktorát na univerzitách v Cambridge a v Praze. V letech 1892-1895 byl ředitelem *Národní konzervatoře* v New Yorku, kde slavil i velké skladatelské úspěchy. Stesk po domově mu však v Americe nedal setrvat déle. Vyjadřují jej i Dvořákovy známé skladby, jež tehdy v Americe vznikly. Po svém návratu do Prahy se vrátili na konzervatoř.

Těžiště Dvořákova díla je podle všeho v jeho tvorbě symfonické, velmi významná je však i jeho tvorba instrumentální, vokální a operní. Do ciziny začaly jeho skladby pronikat již koncem 70. let 19. století. Vedle již zmíněných skladeb vokálních vyšly např. roku 1878 na doporučení Johanna Brahmsa v Berlíně *Moravské dvojzpěvy* a první řada *Slovanských tanců*. Symfonií složil devět (1. *c moll Zlonické zvony*; 2. *B dur*; 3. *Es dur*; 4. *d moll*; 5. *F dur*; 6. *D dur*; 7. *d moll*; 8. *G dur*, zvaná *Anglická*; 9. *e moll Z Nového světa*). Znamé jsou i jeho symfonické básně (např. *Vodník*, *Polednice*, *Zlatý kolovrat*, *Holoubek*) a rapsodie (např. *Tři slovanské rapsodie*), jakož i jiné orchestrální skladby. Proslavily ho

i koncerty pro sólový nástroj s doprovodem orchestru (např. *houslový a moll*, *klavírní g moll* a zejména *violoncellový H moll*).

Rovněž z jeho rozsáhlé instrumentální tvorby se mnohé skladby staly velmi známými a oblíbenými (např. houslové sonáty s klavírem, klavírní tria, smyčcová tria, smyčcové kvartety, klavírní i smyčcové kvintety, z violoncellových skladeb s klavírem např. sonáta *f moll*, *Rondo*, *Klid*). Velmi důležité jsou i některé z jeho deseti oper (např. *Jakobín*, *Čert a Káča*, *Rusalka*).

Antonín Dvořák zemřel v Praze 1. května 1904.

ALBERT EINSTEIN

Německý fyzik, profesor teoretické fyziky na mnoha univerzitách, nositel Nobelovy ceny (roku 1921 za rozvoj teoretické fyziky, zejména za teorii fotoefektu).

Narodil se 14. března 1879 v Ulmu v židovské rodině. Po nepříliš úspěšném studiu na mnichovském *Luitpoldovu gymnáziu* se vzdal německé státní příslušnosti a odjel s rodiči do Milána. Krátce nato ve studiu pokračoval na střední škole ve Švýcarsku.

V roce 1895 se neúspěšně pokusil o přijetí ke studiu na curyšské *ETH* (vysoká škola technická). Studium střední školy ukončil a poté (1900) absolvoval studium na kantonální škole v Argau a poté (1900) absolvoval studium na matematicko-fyzikálním oddělení *EPH* (vysoká škola polytechnická). V roce 1900 se na curyšské *ETH* ucházel o asistentské místo, ale opět neuspěl. zpočátku se živil různě. V roce 1901 byl pomocným učitelem na střední technické škole ve Winterthuru, poté pomocným učitelem v chlapeckém penzionátu v Schaffhausenu (v témže roce vydal i svou první samostatnou odbornou publikaci), od června 1902 byl zaměstnancem patentového úřadu v Bernu.

V roce 1905 došlo v Einsteinově životě k výrazné kvalitativní změně. Je to rok jeho objevu světelných kvant, za který mu byla v roce 1921 udělena *Nobelova cena*. V roce 1905 podal i teoretické vysvětlení *Brownova pohybu* a vytvořil *speciální teorii relativity*, z níž plyne slavný vzorec $E=mc^2$. V roce 1908 se habilitoval na univerzitě v Bernu a v zimním semestru školního roku 1908-1909 pronesl před pouhými třemi posluchači svou první přednášku o teorii záření. Od podzimu 1909 se stal profesorem curyšské univerzity.

Stal se jedním ze zakladatelů moderní fyziky. V roce 191-1912 působil jako vysokoškolský učitel na pražské německé univerzitě. V roce 1914 byl v Berlíně jmenován ředitelem *Fyzikálního ústavu císaře Viléma* a zvolen členem *Pruské akademie věd*.

V roce 1916 vypracoval obecnou teorii relativity. Rozvinul kvantovou teorii, její pomocí vysvětlil např. zákony fotoelektrických jevů, luminiscenci aj. a v některých svých pracích se zabýval i oborem fyziky statistické. Po nástupu fašismu v Německu ho nacisté zbavili německého občanství. Usadil se v Princetonu ve Spojených státech.

Einstein ve svých objevech a myšlenkách vchází z organické jednoty času a prostoru, hmoty a forem jejího pohy-

bu. Charakteristickým rysem jeho pohledu na svět byl racionalismus. Ve vztahu k empirickému poznání zdůrazňoval autonomní poznání logicko-teoretické. Jako ontologický racionalista byl přesvědčen o racionální struktuře vesmíru. Ke kritice a k překonání mechanickomaterialistických představ newtonovské fyziky o prostoru a času využil některých myšlenek Kantových, Humových a Machových. Přírodu chápal jako jednoznačně určený systém; navazoval na filosofii Spinozovu. Jeho myšlenky a objevy se tak staly základem moderního materialistického obrazu světa.

Albert Einstein byl aktivním odpůrcem fašismu a války, aktivně se stavěl proti používání jaderných zbraní. Zemřel v Princetonu (USA) 18.dubna 1955.

ALBERT EINSTEIN

Německý fyzik, profesor teoretické fyziky na mnoha univerzitách, nositel Nobelovy ceny (roku 1921 za rozvoj teoretické fyziky, zejména za teorii fotoefektu).

Narodil se 14. března 1879 v Ulmu v židovské rodině. Po nepříliš úspěšném studiu na mnichovském *Luitpoldovu gymnáziu* se vzdal německé státní příslušnosti a odjel s rodiči do Milána. Krátce nato ve studiu pokračoval na střední škole ve Švýcarsku.

V roce 1895 se neúspěšně pokusil o přijetí ke studiu na curyšské *ETH* (vysoká škola technická). Studium střední školy ukončil a poté (1900) absolvoval studium na kantonální škole v Argau a poté (1900) absolvoval studium na matematicko-fyzikálním oddělení *EPH* (vysoká škola polytechnická). V roce 1900 se na curyšské *ETH* ucházel o asistentské místo, ale opět neuspěl. zpočátku se živil různě. V roce 1901 byl pomocným učitelem na střední technické škole ve Winterthuru, poté pomocným učitelem v chlapeckém penzionátu v Schaffhausenu (v témže roce vydal i svou první samostatnou odbornou publikaci), od června 1902 byl zaměstnancem patentového úřadu v Bernu.

V roce 1905 došlo v Einsteinově životě k výrazné kvalitativní změně. Je to rok jeho objevu světelných kvant, za který mu byla v roce 1921 udělena *Nobelova cena*. V roce 1905 podal i teoretické vysvětlení *Brownova pohybu* a vytvořil *speciální teorii relativity*, z níž plyne slavný vzorec $E=mc^2$. V roce 1908 se habilitoval na univerzitě v Bernu a v zimním semestru školního roku 1908-1909 pronesl před pouhými třemi posluchači svou první přednášku o teorii záření. Od podzimu 1909 se stal profesorem curyšské univerzity.

Stal se jedním ze zakladatelů moderní fyziky. V roce 191-1912 působil jako vysokoškolský učitel na pražské německé univerzitě. V roce 1914 byl v Berlíně jmenován ředitelem *Fyzikálního ústavu císaře Viléma* a zvolen členem *Pruské akademie věd*.

V roce 1916 vypracoval obecnou teorii relativity. Rozvinul kvantovou teorii, její pomocí vysvětlil např. zákony fotoelektrických jevů, luminiscenci aj. a v některých svých pracích se zabýval i oborem fyziky statistické. Po nástupu fašismu v Německu ho nacisté zbavili německého občanství. Usadil se v Princetonu ve Spojených státech.

Einstein ve svých objevech a myšlenkách vchází z organické jednoty času a prostoru, hmoty

a forem jejího pohybu. Charakteristickým rysem jeho pohledu na svět byl racionalismus. Ve vztahu k empirickému poznání zdůrazňoval autonomní poznání logicko-teoretické. Jako ontologický racionalista byl přesvědčen o racionální struktuře vesmíru. Ke kritice a k překonání mechanickomaterialistických představ newtonovské fyziky o prostoru a času využil některých myšlenek Kantových, Humových a Machových. Přírodu chápal jako jednoznačně určený systém; navazoval na filosofii Spinozovu. Jeho myšlenky a objevy se tak staly základem moderního materialistického obrazu světa.

Albert Einstein byl aktivním odpůrcem fašismu a války, aktivně se stavěl proti používání jaderných zbraní. Zemřel v Princetonu (USA) 18. dubna 1955.

BOHUMIL EISELT

Český lékař, internista.

Narodil se 28. srpna 1831 v Poličce (okr. Svitavy). Po ukončení studia na pražské univerzitě (1885) se stal blízkým spolupracovníkem Jana Evangelisty Purkyně. Spolu s ním usiloval o rozvoj české lékařské vědy a o založení české lékařské fakulty. Habilitoval se v roce 1861 a poté až do rozdělení univerzity na německou a českou (1883) jako jediný přednášel česky. Roku 1862 se stal spoluzakladatelem *Spolku lékařů českých* a stál i u zrodu *Časopisu lékařů českých*.

V roce 1871 se zasloužil o založení první české kliniky vnitřního lékařství, jejímž byl v letech 1882-1902 přednostou a zároveň primářem interního oddělení. Interně se věnoval v celém jejím rozsahu. Zejména však se zaměřil na hrudní a infekční nemoci. Proslul jako dobrý diagnostik.

Byl hlavním autorem a redaktorem prvního českého lékařského kompendia *Odborná pathologie a terapie*, jež v pěti svazcích vyšlo v letech 1878-1889, avšak zůstalo bohužel nedokončeno. Byl i autorem četných studií a monografií. Proslavil se např. studií *Rozpravy o nemocech sdělných* (1904) či spisem *O vzniku a začátcích české lékařské kliniky* (1908).

Zemřel v Praze 22. srpna 1908.

V DOMĚ KTERÝ STÁL V TĚCHTO
MÍSTĚCH ŽIL MED. CHIR. DR. JAN
BOHUMIL EISELT 1837-1908
JEDEN ZE ZAKLADATELŮ SPOL-
KU ČESKÝCH LÉKAŘŮ A ČASO-
PISU LÉKAŘŮ ČESKÝCH
ZEMŘELI ZDE OBA
DIENTZENHOFFEROVÉ, TVŮRCI
BAROKNÍ KRÁSY PRAHY ROK 1962

ALOIS ELIÁŠ

Český politik, generál, předseda protektorátní vlády, spolupracovník odboje.

Narodil se 29. září 1890 v Praze. Po studiích na české technice v Praze se stal inženýrem zeměměřičem. Za 1. světové války byl důstojníkem československých legií v Rusku, od r. 1917 ve Francii.

V r. 1919 bojoval na Slovensku, za první republiky zůstal vojákem z povolání. R. 1920 velel pěšímu pluku, v letech 1921-1923 studoval na vojenské vysoké škole v Paříži. Po zbytek 20. let byl zaměstnán u hlavního štábu, v letech 1929-1931 byl druhým zástupcem jeho náčelníka a vedoucím české delegace v komisi pro odzbrojení při *Společnosti národů* v Ženevě. R. 1929 byl povýšen na brigádního generála. 1931-1933 byl velitelem pěší brigády, 1933-1935 velitelem divize, 1935-1938 velitelem V. sboru. V r. 1936 byl povýšen na divizního generála.

Po mnichovských událostech byl krátce zaměstnán na *Ministerstvu národní obrany*, pak až do dubna 1939 byl ministrem obrany. Od 27. dubna 1939 do 27. září 1941 byl předsedou protektorátní vlády. V té době udržoval úzké styky jak s domácími (s vojenskou organizací *Obrana národa*), tak se zahraničním odbojem. Po Heydrichově příchodu do Prahy byl zatčen a vzápětí odsouzen k smrti.

Popraven byl za stanného práva po atentátu na Heydricha v Praze v kobyliské střelnici 19. června 1942.

ZDE SE NARODIL
ARMÁDNÍ GENERÁL
ING. ALOIS ELIÁŠ
BOJOVNÍK ZA SVOBODU
NÁRODA
POPRAVENÝ NACISTY
19. 6. 1942

POLITIČTÍ VĚZNI A REGIONÁŘI PRAHA XII

ELIŠKA PŘEMYSLOVNA

Česká královna, choť českého krále Jana Lucemburského.

Narodila se roku 1292. Když byl její bratr, poslední mužský legitimní člen přemyslovského rodu a poslední český přemyslovský král Václav III. r. 1306 v Olomouci zavražděn, bylo jí čtrnáct let. Její starší sestra Anna byla tehdy již provdána za Jindřicha Korutanského, který se po krátké vládě Rudolfa Habsburského nakonec dostal na český trůn. Když se ani jeho vláda neukázala být šťastná, vybralo si české panstvo za manžela pro tehdy stále ještě neprovdanou (1310) osmnáctiletou Elišku a za českého panovníka čtrnáctiletého Jana Lucemburského, syna římského krále Jindřicha VII. Jan dosedl na český trůn ještě v roce 1310 a Jindřich Korutanský byl z Pražského hradu vyhnán.

Eliščin život nebyl od té doby nikterak plný pohody, neboť se jak se svou starší sestrou Annou, tak se svou macechou Eliškou Polskou, zvanou Rejčka, od dětství nesnášela. Když se stala královnou, těžce nesla, že královna vdova Eliška Rejčka vedla v Hradci při svém dvoře nákladný život plný nádhery a lesku, život mnohem bohatší, než se vedl na Pražském hradě. Nesnášela proto ani vůdčí osobnost české šlechty Jindřicha z Lipé, který krásnou vdovu Elišku obdivoval a ucházel se o ni.

Jindřichovo postavení však bylo velmi pevné, šlechta si ho již před časem prosadila jako plnomocného vladaře v Čechách, neboť král Jan pobýval často v cizině. A tak když Jan, podle všeho na Eliščin popud, Jindřicha z Lipé internoval, vypukla mezi králem a panstvem válka. Eliška odjela požádat o pomoc mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu, který v Čechách kdysi jako kancléř jejího otce Václava II. žil, a tamější poměry tudíž dobře znal. Spor se podařilo urovnat a Petr z Aspeltu se za často nepřítomného krále načas ujal i správy země. Když se však Eliška, která se projevovala stále nedůtklivěji, střetla i s ním, své vladařství složil a Čechy opustil.

Vlády se ujala sama Eliška, která nyní mohla popustit uzdu svým antipatiím. A tak propukl nový boj. Spor musel nakonec urovnat až římský král Ludvík Bavor, neboť české panstvo popudil i král Jan. A česká šlechta vyšla z tohoto boje vítězně. Jindřich z Lipé se znovu stal podkomořím. Vztahy mezi králem a šlechtou se formálně urovnaly. Zato se stále více zhoršoval vztah mezi králem a královnou. Jan Elišce

nařídil, aby sídlila v Mělníku, a svého malého syna Václava (pozdějšího Karla IV.) držel na Lokti, později na Křivoklátě a nakonec ho na dlouhá léta odvezl do Paříže ke dvoru francouzského krále Karla IV., kde sám rovněž často pobýval. Budoucí Karel IV. svou matku již nikdy neviděl. Přestože se Elišce a Janovi ještě narodili dva synové, jejich vztah se zhoršil natolik, že Eliška dokonce na čas uprchla ke své dceři Markétě, která byla provdána v Bavorsku.

Poslední léta svého krátkého života (zemřela v 38 letech) strávila Eliška o samotě v Mělníku. O politiku se již nestarala, sbírala svaté ostatky, pečovala o chudé a pomáhala klášterům. S Janem se zcela odcizili. Vídali se vždy po několika letech. A ze všech sedmi dětí, které porodila, u ní zůstala jen dcera Anna.

Eliška Přemyslovna zemřela v roce 1330 v domě svého nevlastního bratra, vyšehradského probošta Jana.

FERDINAND ENGELMÜLLER

Český malíř a grafik.

Narodil se 22. prosince 1867 v Praze. Na pražské *Akademii výtvarných umění* studoval u Julia Mařáka.

Jeho dílo lze označit za novoromantické. Byl ovlivněn švýcarským malířem Arnoldem Böcklinem (1827-1901), na jehož mytologických a alegorických obrazech měly barvy svůj symbolický význam a jejichž divadelní osvětlení jim dodávalo jistou tajuplnost. Engelmüllerovy obrazy se vyznačují náladovostí a dekorativností.

Jeho dílem jsou hlavně krajiny a veduty, jež obsahují motivy z Polabí, Krušnohoří a Třeboňska (např. *Na starém Labi*, *Tůně*, *Les*, *Večer nad rybníky*). Do českého krajinářství uvedl zdokonalenou techniku pastelu.

Podílel se na založení *Spolku výtvarných umělců Mánes*, který však po poměrně krátké době opustil. Roku 1897 založil malířskou školu, kterou vedl jako přípravku pro přijímací zkoušky na *Akademii výtvarných umění*.

Roku 1898 se stal členem právě založené *Jednoty umělců výtvarných v Praze*, spolku staronového pojmenování (původní národně orientovaná *Jednota umělců výtvarných v Praze* existovala od roku 1849 a v 90. letech 19. století její činnost dohasínala), který vznikl vlivem dlouhodobé stagnace *Umělecké besedy*. Jednota se stala zájmovým seskupením značného počtu profesorů pražských uměleckých škol, nicméně po stránce programové nesplnila očekávání, přestože jejími členy byli významní umělci.

Ferdinand Engelmüller zemřel v Praze 29. září 1924.

KAREL JAROMÍR ERBEN

Český básník, sběratel lidových písní, překladatel, prozaik, etnograf, historik, jazykovědec.

Narodil se 7. listopadu 1811 v Miletíně v Podkrkonoší v nezámožné rodině tamějšího ševce a písmáka. Gymnázium absolvoval v Hradci Králové (1831), v Praze pak vystudoval filozofii (1833) a práva (1837).

V dalších letech zastával různá praktikantská, úřednická nebo jiná nepříliš dobře placená místa (byl aktuárem *Královské české společnosti nauk*, sběratelem listinného materiálu k české historii, asistentem archeologického oddělení *Muzea*). Během 40. let se však postupně stával známou osobností (byl členem jazykové komise při *Matici české*, podílel se na založení *Měšťanské besedy*, r. 1847 byl jejím jednatelem, r. 1848 byl zvolen do *Sboru Matice*, r. 1848 se stal mimořádným a r. 1849 řádným členem *Královské české společnosti nauk* apod.).

V r. 1848 zastával liberální politické zásady Palackého. Byl zvolen do *Národního výboru*, účastnil se příprav na *Slovanský sjezd*, byl redaktorem vládních *Pražských novin*. R. 1851 se stal archivářem města Prahy. Od r. 1864 byl ředitelem pomocných kancelářských úřadů města Prahy.

Jeho rozsahem nevelká básnická tvorba již od jeho mládí úzce souvisela s jeho národopisnou činností vědeckou, jakož i činností vydavatelskou. Sbíral lidové písně, pověsti, pohádky, zapisoval zvyky. Byl ovlivněn romantickou představou, že slovanská slovesná tvorba v sobě až do současnosti ukrývá podstatnou část starého slovanského mýtu, o kterém se domníval, že jej lze rekonstruovat. V tomto duchu publikoval např. *Písně národní v Čechách* (1841, 1843, 1845), *Prostonárodní české písně a říkadla* (1864), *Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských* (1865), jakož i některé teoretické práce. Dlouho připravované *České pohádky*, jež měly rovněž tuto teorii podpořit, však již vydat nestačil.

Vyšly až r. 1905.

Byl i vydavatelem některých děl starší české literatury a také překládal (např. Nestorův *Letopis ruský*). Z lidové slovesnosti vychází i jeho původní básnická tvorba, přestože tehdy populární "ohlasovou" poezii odmítal. K. J. Erben lidovou poezii nenapodoboval, pouze se jí inspiroval. Balady jeho jediné básnické sbírky *Kytice z pověstí národních* (1853) představují jeho vidění svě-

